

N:o 2.

Ank. till Riksd. Kansli den 1 Mars 1876, kl. 2 e. m.

Första Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, i anledning af Herr F. von Strokirchs motion om ändring i gällande lagbestämmelser för skyldighet att bygga och underhålla allmänna vägar.

Uti en inom Första Kammarén väckt och till Utskottets behandling hänvisad motion har Herr von Strokirch föreslagit, att

»Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om tillsättande af en utaf sakkunnige personer från rikets särskilda delar bestående komité med uppdrag att behandla frågan om förändrade bestämmelser för skyldigheten att rödja, bygga och underhålla allmänna vägar samt på angifna grunder utarbета och afgifva underdånigt betänkande, innefattande förslag till lag och författning i ämnet, samt att Kongl. Maj:t i nåder tacktes till Riksdagen afgifva proposition derom.»

Vid motionen har Herr von Strokirch fogat förslag dels till ny lydelse af 25 Kap. Byggnings-balken »om vägar och broar, huru de göras och byggas skola» och dels till »författning om allmänna vägar», uti hvilka förslag äro angifna de grunder, dem motionären tänkt sig böra följask vid utarbetandet af den nya lagen.

Innan Utskottet går att redogöra för några af dessa grunder, har Utskottet ansett sig böra föra till minnes de allmänna stadganden, som för närvarande gälla för vägröjning och brobyggnad.

Åberopade kapitlet i Byggnings-balken med dertill hörande författningar gifva uti detta hänseende vid handen:

att häradet eller tingslaget är den krets, hvarinom underhållet af de allmänna vägarne, det vill säga lands- och häradsvägar, med broar, utgöres;

att grunden för deltagandet i detta besvär är hemmantalet, dervid afseende ej är fästadt å den större eller mindre nytta, hvarje hemman särskildt må hafva af vägen, blott att den löper genom häradet, hvaraf torde följa, att detta onus ej är att ause för hvad man vanligen kallar kommunalt;

att befrielse från väghållningsbesväret ej gäller för andra hemman, än säterierna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län samt för lots-hemman;

att de så kallade sockenvägarne, hvilka äro indelade på en eller flere socknar eller mindre delar af häradet, jemväl hållas efter hemmantalet och utan särskild hänsyn till den speciela nytta ett hvart hemman deraf må draga;

att detta åter är förhållandet med de enskilda by- och utfartsvägarne, hvilka skola hållas endast af dem, som sig deraf betjena, men afven de med hemmantalet till grund för fördelningen; och

att skyldigheten att deltaga i underhållet af dessa senare vägar bestämmes af allmänna domstolarne, hvaremot domsrätten rörande öfriga vägarne är lagd hos Konungens Befallningshafvande.

Såsom följd häraf torde den befattning, hvilken det kan tillkomma landsting eller kommunalstämma att taga med dylika frågor, få anses inskränkt till anslående af medel för befrämjande af kommunikationsanstalterna och samfärdsdseln i orterna, men ej att ingripa i de genom lag myndigheterna anvisade bestyr; samt att tillsynen öfver vägarne och efterlefnaden af de derom gifna föreskrifter uteslutande är lagd å krono-betjeningen; och gäller hvad nu är anfördt endast för landet, ty angående städerna är stadgadt, att de skola rödja och hålla väg och broar, så långt stadens egor räcka.

Med hufvudsaklig förändring af förenämnda lagbestämmelser, vill motionären hafva genom nya lagen stadgadt:

att alla, som å landet fastighet ega, bruka eller innehafva, eller för inkomst till staten skatta, skola vägar rödja och broar bygga samt dem underhålla, dervid han dock önskar befrielse dels för lotshemman samt säterierna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohus län, dels ock för alla dem, som enligt bevillningsstadgan åtnjuta rätt till afdrag å bevillning;

att landstingsområdet bör utgöra den krets, inom hvilken de allmänna vägarne indelas till underhåll;

att kretsens fastighetstaxeringsvärde, sammanräknadt med dess inkomstbevillning, kapitaliseradt å 10 procent, skall blifva grunden för det årliga vägunderhållet, hvarvid medeltaxeringsvärdet af hemmanen inom kretsen må vara den likare, derefter skyldigheten för all annan fastighet eller kapitaliserad inkomst att deltaga i vägunderhållet bör rättas;

att beträffande fabrik eller annat verk dess större eller mindre deltagande deri tillika göres beroende af särskild pröfning utaf taxeringsnämnd;

att hvarje inom kretsen belägen socken skall ansvara för fullgörandet af allt det arbete, som behöfves för underhållet af derinom löpande väg, med rätt för hemman till ersättning af kretsens gemensamma vägskattebidrag för hvad nämnda arbete öfverskrider dess egen väghållningsskyldighet;

att kommunalnämnden i hvarje socken skall föranstalta om fördelning och ordnande af vägunderhållet derinom; samt

att inom hvart af kretsens härader skall finnas en för tre år genom landstinget utsedd, af tre personer bestående nämnd, hvilken har att afsyna nya vägar, att uppvärdera eller taxera årliga kostnaden för underhållet af de allmänna vägarne inom häradet samt att pröfva och bestämma, i hvad mån fabrik eller annat verk bör deltaga i vägunderhållet.

Att väghållningsskyldigheten är ett tryckande onus för svenska jordbrukaren torde väl icke bestridas, likasom att detta onus, ehuru mångenstädes lindradt genom jernvägar och förbättrade sjökommunikationer, åter på andra ställen blifvit stegradt till följd af nya vägars anläggning och ökad samfärdsel.

Det må således icke förundra någon, att framställningar om lättnad i detta onus esomoftast låta höra af sig, samt att mera eller mindre omfattande motioner i nämnda hänseende riksdag efter riksdag väckas.

Frågan om och i hvad mån förändring eller lindring i väghållningsskyldigheten skäligen kan beredas jordbrukaren synes följaktligen vara förtjent af allvarlig pröfning; och Utskottet har derföre ansett sig böra betrakta förevarande ärende från en mera omfattande synpunkt, än den hvartill motionen egentligen föranleder.

Ofta nog uttalas den åsigt, att staten bör, med jordbrukets frigörande från väghållningen, öfvertaga ifrågavarande skyldighet; och då en obehindrad samfärdsel är af stort intresse äfven för andra samhällsklasser, än för jordbrukarne, saknas visserligen icke allt skäl för påståendet, om man betraktar frågan uteslutande från berörda synpunkt.

Men hvilken skulle följden blifva, om staten måste öfvertaga väghållningsbestyret?

I stället för att den med arbetsbiträde, dragare och körredskap försedde jordbrukaren nu sjelf ombesörjer väghållningen, skulle den fullgöras mot kontant betalning; och då viss person icke längre vore pliktig att låta laga visst vägstycke, måste detta bestyr utbjudas till öfvertagande af den minstbjudande, det vill säga på entreprenad. Måne någon finnes, som betviflar, att under sådant förhållande det minsta anbudet i allmänhet blefve högt, ja så högt, att statens närvarande inkomster icke, sedan andra oeftergifliga behof voro fyllda, räckte till att bestrida den nya utgiften med mindre än att betydligt ökad beskattning beviljades. Och mera än antagligt är, att det förhöjda kontanta skattebidraget, som naturligtvis äfven drabbade jordbrukaren, skulle för denne kännas mera tryckande än fullgörandet af närvarande natura præstation.

Utskottet håller förty före, att en allmän förändring i ofvan antydda riktning icke skulle för jordbrukaren medföra någon verklig fördel, men deremot för de öfriga samhällsklasserna föranleda ökade utskylder.

Det har äfven blifvit ifrågasatt, att man, genom upptagande af en viss afgift af dem, som begagna vägarne, skulle beredas tillgång att bestrida väglagningen.

På ett och annat ställe i landet hafva försök blifvit gjorda med vägpenningar, men veterligen endast på korta vägsträckor; och om nu äfven någon behållning utöfver kostnaden för uppbörden, härigenom undantagsvis kunnat beredas, så skulle tvifvelsutan ett sådant med måttliga vägpenningar, allmänt tillämpadt anordnande, på många ställen lemna en jemförelsevis ringa, kanske ingen behållen inkomst, men måhända på ändå flera ställen icke bereda tillräcklig tillgång för bestridande af uppbörd och kontroll.

Då härtill kommer, att ifrågavarande, för samfärdseln hinderliga utväg att bestrida vägunderhållet, säkerligen skulle förefalla de vägfarande och icke minst jordbrukarne motbjudande, synes ett förslag i denna riktning icke böra understödjas.

Herr von Storkirch har, på sätt ofvan förmäles, sökt frågans lösning på det sätt, att, utan jordens frigörande, ordnandet af vägunderhållet skulle, med landstingsområdet till krets, blifva ett omfattande kom-

munalt bestyr, hvartill bidrag jemväl borde lemnas af andra fastighetsegare än jordbrukarne äfvensom af landsbygdens öfriga innevånare, som skattade till staten för inkomst, utan rätt till afdrag å bevillningen.

I Utskottets tankar göra sig de inkast, hvika möta förslaget om statens öfvertagande af väghållningen, äfven här gällande, om äfven icke till fullo, dock i så väsentlig mån att Utskottet icke kan förena sig med motionären; och Utskottet vågar hvarken antaga att den föreslagna taxeringsnämnden, hvars beslut svårligen kunde underkastas pröfning af allmän beskattnings- eller embetsmyndighet, skulle kunna fullgöra sina åligganden, utan att ett mera eller mindre berättigadt missnöje från åtskilliga håll förspordes, eller att kommunalnämnden, såsom sådan, funnes villig och lämplig att sköta det för nämnden afsedda bestyr; finnande Utskottet jemväl det vara särdeles betänkligt att, utöfver den nuvarande indelningen efter härad eller tingslag, inom hvilket så många angelägenheter äro gemensamma för jordbrukaren, utsträcka kretsen för väghållningen till landstingsområdet.

Utskottet tillåter sig betvifla att, likasom något antagligt förslag till nya eller hufvudsakligen förändrade grunder för utgörandet af ifrågasvarande onus, som af ålder ålegat svenska jorden, icke hitintills blifvit framställt, något sådant, ledande till allmän båtнад, kan, under närvarande förhållanden, uppgöras: men äfven med denna uppfattning anser Utskottet rättvisa och billighet fordra, att man noggrant tillser, om icke en viss lindring, till fördel för jordbrukaren kan åvägabringas, derigenom, att deltagande i väghållningsbesväret åläggas annan med jordbruket jemförlig egendom på landet; och Utskottet har i detta hänseende fäst sin synnerlig uppmärksamhet vid den reservation en ledamot af Första Kammaren bifogat Lag-Utskottets vid 1875 års riksdag i förevarande fråga afgifna Betänkande N:o 21, hvilken reservation inom Kammaren vunnit understöd.

Utskottet delar reservantens åsigt att samma inkast, som eljest möta de olika förslagen om förändring uti nuvarande väghållnings-onus, icke göra sig gällande emot en bestämmelse att bruk, fabriker, qvarnar sågar, allmänna skogar och med fastighet förenad industriel rörelse, äfvensom grufvor, skulle i viss, skälighet mån deltaga i vägunderhållet på landet; och då nämnda verk, inrättningar och egoområden närmast äro att hänföra till jordbruksfastigheterna, synes billigtvis en bestämmelse i den antydda rigtningen kunna och böra ifrågasättas.

För ett sådant tillägg till gällande lag erfordras ostridigt en noggrann utredning af hithörande förhållanden, hvilken svårligen lär af Riksdagen kunna under dess jemförelsevis korta sammanvaro åstadkommas;

och Utskottet delar äfven i detta hänseende reservantens mening med hvilken ock Herr von Strokirchs motion öfverensstämmer, att en hemställan till Kongl. Maj:t är oeftergiffig.

Skulle nu framställda förslag vinna framgång, föreställer sig Utskottet att åtminstone till en början rubbning i bestående och med betydande kostnad tillvägabragta vägdelningar, icke endast af nämnda anledning skulle ega rum, utan det nya bidraget, efter bestående taxeringsmyndigheters pröfning, utgå i kontanta medel, hvilka fingo användas för underhållet af (uti bestående vägdelningar ej inbegripna) vägar och broar, äfvensom till snöplognings bestridande eller på annat sätt.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt får Utskottet, som icke kan tillstyrka Herr von Strokirchs motion i dess helhet, likväl med stöd af samma motion hemställa:

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t uppdraga åt en komité att utreda, ej blott i hvad mån och på hvad sätt deltagande i vägunderhållet på landet må kunna åläggas bruk, fabriker, qvarnar, sågar, allmänna skogar eller annan fast egendom, som hittills varit från väghållningsbesväret undantagen, äfvensom grufvor, samt med fastighet förenad industriel rörelse, utan ock hvilka verkningar en dylik förändring inom olika orter antagligen skulle medföra, samt att derefter låta utarbета och till Riksdagen aflåta nådigt förslag till förändrad lagstiftning i fråga om väghållningsbesvärets utgörande å landet.

Stockholm den 29. Februari 1876.

På Utskottets vägnar:

W. STRÅLE.